

LA TERMENACIÓ LA GELTRÚ-RIBES DEL 1728. SEGONA PART.

*Ferran Sanz Lou
Xavier Sorní Esteva*

Resum:

Es descriu com i el perquè es dugué a terme la conflictiva fitació del terme de la Geltrú amb el terme de Ribes entre l'any 1726 i el 1728.

Mots Clau:

Fitació, terme de la Geltrú, terme de Ribes, Solicrup, Bisbe de Barcelona, castlans de la Geltrú, R.P. Mercedaris, Comissari de fitació, Lluís Papiol, Reial Audiència.

En l'anterior número d'aquesta mateixa publicació es donava a conèixer com quedà fixada la línia divisòria dels termes de la Geltrú i Sant Pere de Ribes l'any 1728 amb el detall de tots el mollons, fites, trams i guies¹. Correspon ara completar l'estudi d'aquella fitació observant com es va dur a terme, és a dir, el procediment i les principals dificultats. Això emprant bàsicament, no exclusiva, la mateixa documentació.

Convé advertir, primerament, que la termenació i fitació que ocupa no fou a causa de cap variació territorial-jurisdiccional, sinó simplement de la necessitat o conveniència d'aclarir per on passava exactament la línia divisòria dels dos termes, una línia fixada des de molt antic però mig *borrada* a causa de la desaparició de mollons. Es tractava doncs de fitar, és a dir de posar en el seu lloc i de renovar, si es donava el cas, les fites i el mollons, no pas de modificar els termes.

El document que és la base d'aquest estudi obeeix a la manca d'entesa de les parts a l'hora de restablir mollons. Es tracta d'un document de caràcter notarial que es troba a la Reial Audiència precisament perquè aquest organisme va ser instat a intervenir davant del conflicte².

Antecedents

El document és molt poc explícit pel que fa als antecedents de la fitació. S'inicia amb el conflicte ja plantejat, sense indicació de quina de les parts promogué la termenació i tampoc en quina data. Per això s'ha tingut de recórrer a altra documentació, concretament a Deliberacions del Consell de les universitats de Vilanova i la Geltrú.

D'acord amb el text d'una deliberació del Consell del 5 de juny de 1726, la fitació fou a iniciativa de Ribes. En aquell Consell, presidit pel batlle, Francesc Miró i Gassó, i sent presents el regidors Josep Galtés, Joan Parellada, Josep Oliver, Francesc Guardiola, Francesc Montserrat i Gabriel Torrents,

Reembres, núm.9. Any 1995. Pàgs. 25-32.

«Fonch proposat que haventse donat intelligencia al present ajuntament per part del Procurador del Il·lustríssim y Reverendíssim Senyor Bisbe de Barcelona que attes deuria fitarse lo terme, per la part que confina al terme de Ribas per sa major divisió, y de que dit Procurador te facultat y poder de executaro per part de sa Il·lustríssima, y apareixer esser convenient que deuria lo present ajuntament nomenar personas expertas y notificosas dels limits y confins del referir terme. Per çó se proposa lo fahedor.

Fonch deliberat nomenarse com de fet foren nomenadas las personas següents:

Joan Fuster del Cantó

Y Joseph Joandó de la Geltru.

Els quals sels a donat facultat y commisió per a conferirse ab las personas nomenadas per part del dit Procurador de S. Il·lustríssima a fi que junts regonegan los limits y confins dels dos termes y destinen los puestos ahont se deurán fer y posar los mollons y fitas».

En el Consell del dia 15 de juny (deu dies després), es tornà a tractar de la fitació. El Procurador del Bisbe havia notificat a l'Ajuntament de Vilanova i la Geltrú la intenció de posar les armes de Sa Il·lustríssima en quatre de les fites o mollons que s'havien de plantar per la separació dels termes, i es tractava de deliberar si posaven les armes de la vila en les mateixes fites o mollons. Es resolgué que sí, que les armes es col·locarien en les mateixes quatre fites:

«... una en lo Camí Real, a la part de mar, altra a la part de tramuntana, a la plana jorba, confrontant al terme de la present Vila, Ribas y Canyellas»³.

Origen i naturalesa del conflicte

Sembla, doncs, que en un principi tot anava per bon camí. Fins i tot, el mateix 1726, es renovaren algunes fites i mollons. Aviat, però sorgiren les discrepàncies.

Alguns mollons varen ser moguts de forma fraudulenta a parer dels Regidors de Vilanova, que eren, per raó de càrrec, els castlans de la Geltrú, i també a parer dels Pares Mercedaris del Convent de la Mercè de la ciutat de Barcelona, senyors i amos del terme, quadra i mas de Solicrup, un petit feu dins el terme del castell de la Geltrú l·lindant amb el terme de Ribes. Aquest desplaçament de mollons afavoria al Bisbe de Barcelona, Bernardo Ximenes de Cascante, que era Senyor i Baró del lloc i terme de Ribes.

No se sap ben bé qui instà a la Reial Audiència del Principat de Catalunya a intervenir, però el cas és que en nom d'aquest organisme, el 30 de juliol de 1727, es nomenà un comissari de la fitació. La iniciativa bé podia haver partit de les parts que es creien perjudicades, els Regidors de Vilanova i els Pares

Mercedaris, però també és possible que de l'apoderat del Bisbe. Precisament, el dia 21 de juliol de 1727 (nou dies abans de la designació de comissari) «*en Vila rodona obispado de Barcelona*», el Bisbe de Barcelona atorgava poders a Josep Torrademer, ciutadà honorat de Barcelona, per instar a la conclusió de la fitació del terme de Ribes, per nomenar experts per reconèixer i determinar els confins del terme i per requerir batlles, justícies, regidors i qualsevols altres interessats, així com també als Pares Mercedaris, a fi que nomenessin també experts per la seva part.

La designació de comissari

El 30 de juliol de 1727 el *Muy Ilustre Señor Don Leonardo Gutiérrez de la Huerta, Cavallero del hábito de Vicario Regente*, es dirigia en nom de *Su Excelencia y Real Audiencia* a Lluís Papiol i Balaguer, que era aquell any el batlle de *Villanueva y Geltrú*, nomenant-lo comissari de la fitació perquè la conclogués sense que cap de les parts implicades en sortís perjudicada.

Lluís Papiol, com a conseqüència d'aquesta elecció, havia de convocar en un lloc, dia i hora concrets, totes les parts amb els experts que cadascuna tenia ja nomenats o d'altres que volguessin nomenar a fi de d'arribar a un acord. En cas que les discrepàncies perduressin havia de procurar que les parts nomenessin de comú acord un tercer expert, i si això no era possible ell mateix n'havia de buscar un que fos entès i intel·ligent en aquests afers i no interessat en cap de les parts. Lluís Papiol, de tot el que succeís, n'havia de donar notícia a Leonardo Gutiérrez de la Huerta, i aquest posar-ho en coneixement de la Reial Audiència.

La primera reunió

Lluís Papiol, el comissari, posà tot això en coneixement, no solament dels regidors de Vilanova i Geltrú, com a castlans de la Geltrú, del Reverend Pare Prior del Convent de Nostra Senyora de la Mercè i d'en Josep Torrademer, l'apoderat per aquest assumpte del Bisbe de Barcelona, Senyor i Baró del terme de Ribes, sinó també dels rectors de les esglésies parroquials dels llocs i termes afectats, i els hi fixà la data per trobar-se i determinar els límits, advertint que, si volien, podien presentar-se amb altres experts.

Així, el 3 de setembre de 1727, en el mas i quadra de Solicrup, del terme de la Geltrú, i en els límits amb el terme de Ribes, va tenir lloc la reunió. Hi assistiren:

- En Lluís Papiol i Balaguer, batlle de Vilanova i Geltrú, com a comissari designat per la Reial Audiència.
- En Josep Torrademer, apoderat del Bisbe de Barcelona, Senyor i Baró del terme de Ribes.
- El Reverend Pare Fra Josep Roig, apoderat del Prior i Convent de Nostra Senyora de la Mercè de Barcelona, Senyors i amos del terme i quadra de

Solicrup, i Sacerdot del Convent de Santa Eulàlia de la Reial i Militar Ordre Mercedària.

- Els Regidors de Vilanova i Geltrú, com a castlans de la Geltrú.
- El Reverend Doctor Joan Darder, Prevere i Rector de l'Església Parroquial de Sant Pere de Ribes, com a interessat en les primícies dels fruits del terme.
- Reverend Doctor Josep Minovas, Prevere i Rector de l'Església Parroquial de Santa Maria de la Geltrú, com a interessat en les primícies dels fruits del terme.
- Francesc Coll i Manuel Giralt, pagesos, veïns del lloc i terme de Sant Pere de Ribes, experts del Bisbe i del Reverend Joan Darder.
- Joan Guardiola, pagès veí de la vila de Vilanova, expert nomenat pel R. P. Fra Josep Roig.
- Joan Fuster del Cantó, abans capità, i Joan Matons, pagesos veïns de Vilanova de Cubelles, experts nomenats per Josep Ballester, Joan Montserrat, Cristòfol Torrents, Magí Gassó menor, Joan Plana, Josep Joandó i Antoni Maris, regidors, l'any 1727, de «*la Universidad de Villanueva y Geltrú*», com a castlans del Castell de la Geltrú.
- Salvador Nadal, pagès, veí del lloc i Parròquia de Santa Maria de la Geltrú, expert nomenat pel Reverend Josep Minovas, Rector de l'Església Parroquial de Santa Maria de la Geltrú.
- Guerau Cassaní, com a notari, tenint com a testimonis de l'acta notarial a Francesc Mata menor, pagès, i Gabriel Tort, macip, pagès, tots dos de Vilanova de Cubelles.

Posats tots en antecedents i després de documentar-se i comprovar alguns mollons d'antic plantats i que encara restaven, es procurà l'avenença, però no fou possible. Francesc Coll, l'expert del Bisbe i del Reverend Doctor Darder, pretenia incloure en el terme de Ribes terres que sempre havien estat de Solicrup. Torrademer, apoderat del Bisbe, veient que no hi hauria acord, requerí del comissari, Lluís Papiol, que nomenés el tercer expert, avenint-s'hi els rectors de les parròquies, però no els regidors ni el R.P. Fra Josep Roig, argumentant que si no s'havia aclarit res fins llavors no hi havia motiu per creure que un tercer expert resoldria la qüestió sense perjudici de cap de les parts, afegint que el millor seria fitar ajustant-se a les possessions que des de temps immemorial pertanyien a cadascuna de les parts i que les terres ermes, muntanyes i boscos que no comptessin com a possessió es limitessin amb madura reflexió a fi de no perjudicar a ningú.

Lluís Papiol respongué que, tenint en compte el requeriment i usant de la facultat a ell donada com a comissionat, passaria a nomenar un tercer expert i concloure d'una vegada la fitació. En Josep Roig replicà de nou dient que el seu senyor i amo de la quadra de Solicrup rebia dels masovers de les terres en disputa, des de temps immemorial, el delme de tots els fruits i que d'aquests se n'havia lliurat sempre la primícia al Rector de l'Església Parroquial de Santa Maria de la Geltrú, que, per tant, no constaven ni podien constar aquestes terres

com a feudatàries del Senyor Bisbe, i que la qüestió havia de ser dirimida per perits en lleis i no «*en el solo arte de la agricultura*».

Nomenament del tercer expert

Malgrat les objeccions de Josep Roig, l'endemà, el 4 de setembre de 1727, en Lluís Papiol i Balaguer, davant del notari Guerau Cassaní i amb els mateixos testimonis de la jornada anterior, nomenava el tercer expert, en Manuel Fals, de Sitges.

El matí del dia següent, en Manuel Fals comparegué a la casa del mas de Solicrup, on hi havia també en Joan Fuster i en Joan Matons, els experts dels regidors, en Francesc Coll i Manuel Giralt, els experts de l'apoderat del Bisbe i del Rector de Sant Pere de Ribes, i en Lluís Papiol, batlle i comissari. Manuel Fals declarà que acceptava el càrrec d'expert tercer i informà que aquell mateix matí havia voltat per les terres que feien el cas, escoltant els parers i pretensions dels experts allà presents, i que desitjava constituir-se de nou aquella mateixa tarda, concretament a les terres de la casa i heretat anomenada de Carro, junt amb els mateixos experts, a fi de registrar-les i assabentar-se dels perjudicis ocasionats en la fitació de l'any anterior. En Francesc Coll i Manuel Giralt, els experts del Bisbe i del Reverend Joan Darder, es negaven a assistir-hi, ja que no volien consentir cap innovació respecte els mollons plantats. El comissari, però, els requerí per a constituir-se en el lloc fixat entre les tres i les quatre de la tarda junt amb tots els altres experts, i, finalment, després de parlamentar amb Torrademer, consentiren.

A l'hora referida, en Manuel Fals, amb els altres experts i els interessats, amb l'assistència de Lluís Papiol i la presència del notari Guerau Cassaní i dels testimonis Francesc Mata, pagès i veí de Vilanova, i Josep Rovira, pescador de Sitges, resseguí els límits dels termes, reconeixen un per un tots els mollons. Després d'haver vist, registrat, escoltat i atès les raons dels experts de les parts interessades, acordà que durant tota la resta del mes de setembre les parts al·leguessin raons, papers i proves per justificar les seves pretensions, advertint que, fos com fos, passat el mes de setembre passaria a executar el seu encàrrec.

Un impàs de més de tres mesos

No solament va passar el mes de setembre, sinó molt de més temps abans no es va aclarir res. En Josep Torrademer, l'apoderat del Bisbe, s'havia posat malalt i, per tant, no es podia dur a terme la fitació. Entretant, anaren arribant a mans del tercer expert papers justificatius de les pretensions de les parts.

La represa de la fitació

Amb en Torrademer ja recuperat, en Lluís Papiol, decidit a posar fi a la qüestió, donà dia, hora i lloc als interessats i als experts. En Manuel Fals,

l'expert tercer, manifestà que era precís tornar a resseguir un per un els punts més conflictius.

Els dies 11, 12, 13 i 14 de gener de 1728, l'expert tercer, acompanyat d'algun regidor de Vilanova, d'en Torrademer, del comissari, del notari Guerau Gassaní i dels testimonis, recorregué de nou els sectors que presentaven més dificultats escoltant les raons de les parts i registrant els documents que li foren presentats.

La declaració del tercer expert

En el terme de la Parròquia de Santa Maria de la Geltrú, el 4 de febrer de 1728, en Manuel Fals, com a expert tercer, davant del notari Cassaní i en presència de dos testimonis, en Francesc Mata, pagès de Vilanova, i en Joan Bartui (Bartiu?), parcer del mas i quadra de Solicrup, del comissari, dels experts i d'alguns interessats, fent ús de la facultat a ell donada pel comissari, determinà la divisió dels termes, indicant el lloc exacte on calia plantar les fites i mollons.

La declaració de Manuel Fals no es limità als punts conflictius, sinó que es feu extensiva a tota la línia divisòria dels dos termes, començant per la banda de mar, per la punta de la serra del Parany⁴, i continuant amunt fins el punt de la carena de la Plana Jorba que separava el terme de la Geltrú, Ribes i Canyelles.

Amb el dictamen del tercer expert les parts quedaren bastant contentades, però no del tot. En un dels punts més conflictius, el que més havia encès la polèmica, no hi hagué avinença ni acceptació. El notari, Gerau Cassaní, no deixà de prendre'n bona nota.

El punt que restà conflictiu

La desavinença ressorgí en arribar als mollons 7 i 8⁵, quan el tram 6-7 travessava el camí de les Coves fins arribar a la punta del marge gran que dividia una vinya de Francesc Pascual, d'una altra de Solicrup on s'havia de col·locar el molló 7.

En aquest punt, els experts dels regidors de Vilanova pretenien que la divisió del terme deixés de seguir momentàniament el marge gran per avançar per un de petit i poder abraçar així una vinya d'un jornal més o menys que era de l'heretat de Solicrup. En canvi, els experts del Bisbe volien seguir pel marge gran perquè l'esmentada vinya quedés pel terme de Ribes.

L'expert tercer, acollint-se a la facultat que tenia assignada, dictaminà que la divisió tenia de seguir pel marge gran fins a trobar el camí de les Coves, l'únic que allí hi havia, i que a l'extrem d'aquest marge s'hi tenia de posar un molló (molló 8), amb una guia mirant el molló precedent, seguint el traç del marge gran, i una altra encarada camí avall cap el torrent. La seva decisió, que afavoria a Ribes, es basava en un Instrument de venda de 10 d'abril del 1576

entre Francesc Palau i Mauri Berni de dues peces de terra situades en el paratge en qüestió, que deia que una d'elles afrontava per ponent amb el camí que dividia els termes de Ribes i la Geltrú i que totes dues eren del terme de Ribes.

El batlle i els regidors de Vilanova protestaren, al·legant que havien sentit dir que el Batlle de Vilanova tenia jurisdicció sobre el jornal de terra que es pretenia que fos de Ribes i que el Rector de la Parròquia de la Geltrú des de sempre havia rebut la primícia dels fruits.

La resolució del comissari

L'endemà, cinc de febrer, a Vilanova de Cubelles, el batlle de Vilanova i la Geltrú, en Lluís Papiol, fent us de la facultat, poder i autoritat com a comissari, davant del notari Guerau Cassaní i de dos testimonis, en Sebastià Ballester i Francesc Mata, pagesos i veïns de Vilanova de Cubelles, en auto de provisió ordenava dur a terme la col·locació de mollons segons el convingut pels experts de les parts i l'expert tercer, a fi de que no hi hagués disparitat ni dificultat. Manava també que un expert de cadascuna de les parts fos present en l'acte de fabricació dels mollons i que, còpia notarial en mà, tinguessin tots cura que el paleta els construís en els llocs acordats i amb les guies ben orientades. A més, ordenava que, atenent la interpel·lació del procurador de Pare Prior de la Mercè i dels regidors de Vilanova, els mollons plantats l'any 1726 que no corresponguessin fossin enderrocats i que en els restants s'esmenessin les guies. També, tenint en compte que en algunes seccions la distància entre molló i molló era gran i que moltes vegades la divisió partia terres d'un mateix amo, i a fi que en el futur no es plantegessin disputes per delmes i lluïsmes, manava que seguint la línia dels mollons es col·loquessin fites amb fonament, segons les normes de fitació, quedant clar així quina part d'una peça de terra era d'un terme i quina de l'altre. Finalment, concedia sis dies a partir de la notificació de l'auto de provisió per a poder recórrer la decisió dels experts.

Les notificacions a les parts

En execució i compliment d'aquest auto de provisió, Guerau Cassaní, en diferents dates i llocs, feu notificació a cadascuna de les parts implicades:

- El 8 de febrer de 1728, a la casa de la Vila, personalment, a Josep Ballester, Joan Monserrat, Cristòfol Torrens, Magí Gassó i els altres regidors, com a castlans de la Geltrú, essent testimonis en Francesc Rabassa, major de dies, boter i un altre Francesc Rabassa, menor, macip boter.

- El 9 de febrer, a la casa de la Rectoria de l'Església Parroquial de Sant Pere de Ribes, personalment, al R. P. Joan Darder, prevere, Rector de l'esmentada Parròquia, a Francesc Mestre dels Clapers, Francesc Coll i Manuel Vidal, batlle i regidors, respectivament, de Sant Pere de Ribes, essent testimonis Pau Gusas, fuster de Sitges, i Manuel Escofet, pagès de Canyelles.

- El 10 de febrer, a la casa de la Notaria, a la Plaça Major de Vilanova de Cubelles, personalment, al R.P.P. Josep Minovas, prevere i Rector de l'Església Parroquial de Santa Maria de la Geltrú, essent testimonis en Francesc Rabassa, major de dies, boter i un altre Francesc Rabassa, menor, macip boter.

- El 20 de febrer, a la casa de la Rectoria de Sant Pere de Ribes, personalment, a Manuel Giralt, pagès de Sant Pere de Ribes, expert, essent testimonis en Josep Raventós, pagès i batlle d'Olivella, i Pau Olivella, pagès del mateix lloc.

- El primer d'abril, a Barcelona, a l'estudi de la casa de Josep Llaurador, Notari Públic, situada al costat del fossar de l'Església Parroquial de Sant Miquel, personalment, al R.P. Fra Josep Roig, apoderat del pare prior i Convent de N.S. de la Mercè, que respongué que es remetia a l'auto de protesta, essent testimonis el mateix Josep Llaurador, Tomàs Giralt, escriptent, i Geroni Gomis, notari de Barcelona que, en virtut d'una carta missiva a ell adreçada pel propi Cassaní, intervenia en nom de Josep Torrademer.

Epíleg

Amb tot això, la comesa de Lluís Papiol com a comissari de la fitació quedava finida. El problema, però, no quedava del tot resolt. L'auto de protesta de Fra Josep Roig, l'apoderat dels senyors de Solicrup, faria el seu curs, però el document no permet conèixer com ni quan es resolgué definitivament la disputa.

Val a dir, per acabar, que avui dia, en el recorregut de la línia divisòria dels termes, es troben encara algunes fites i mollons. Al menys dues d'aquestes fites tenen esculpit un escut, amb la llejenda «Terma de Vilanova y la Geltrú» a la meitat superior i les quatre barres a la inferior. Possiblement corresponen a una fitació posterior, ja que en aquells moments més adient hagués estat esculpir «Terme del castell de la Geltrú».

Notes

¹ Sanz Lou, Ferran i Sorní Esteva, Xavier: *La termenació la Geltrú-Ribes del 1728. Primera part*. Reembres, Plecs d'història i cultura. Núm 8, agost 1995, pàgs. 11-18.

² A.C.A., Reial Audiència. Reg. 251, fol. 112-135g.

³ Arxiu Històric Municipal de Vilanova i la Geltrú. Deliberacions de 1725 a 1742 (Sig. 0016), fol. 30 g. i fol. 32.

⁴ Per error, en la primera part d'aquesta col·laboració, publicada en el número anterior de Reembres, fou anotat «serra dels Paranius» en lloc de «serra dels Paranys». L'observació d'aquesta errada cal agrair-la a Xavier Miret i Mestre.

⁵ Per la numeració de mollons vegeu Op. cit. (1).